

ČO JE KOMUNIZMUS?

JÁN UHER

Návrh nového programu KSSS, ktorý Ústredný výbor Komunistickej strany Sovietskeho sväzu predostrel na diskusiu a posúdenie všetkému svojmu ľudu i svetovej verejnosti, celým svojím obsahom znova podnecuje hlboko rozmýšľať nad touto otázkou. Vo svojej druhej časti ju aj priamo nastoľuje a dáva na ňu odpoveď:

„Komunizmus je beztriedne spoločenské zriadenie s jednotným všeludovým vlastníctvom výrobných prostriedkov a úplnou spoločenskou rovnosťou všetkých členov spoločnosti, kde zároveň so všestranným rozvojom ľudí vyrastú aj výrobné sily na základe ustavične sa rozvíjajúcej vedy a techniky, kde spoločenské bohatstvo bude zo všetkých zdrojov plynúť plným prúdom a kde sa uskutoční veľká zásada »každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb«. Komunizmus je vysoko organizovaná spoločnosť slobodných a uvedomelých pracovníkov, v ktorej plne zakotví spoločenská samospráva, práca v prospech spoločnosti sa stane pre všetkých prvou životnou potrebou a uvedomelou nutnosťou, a každý bude uplatňovať svoje schopnosti tak, aby prinášal najväčší úžitok ľudu.“

Program KSSS, ktorý prerokuje XXII. sjazd, približuje a konkretizuje budúcnosť ľudstva.

Už v našej tlači sa výstižne a správne pripomenulo, že plánovať budúcnosť je veľké privilegium komunistov, ktoré si nenadobudla a nevlastní žiadna iná politická strana. Predpovedať a na dlhý čas *plánovať* vývoj spoločnosti je nadmieru zodpovedná, mimoriadne náročná vedecká práca. Vyžaduje nielen exaktno-matematické, ekonomické a štatistické metódy, ale aj vysoký stupeň pravdivého filozofického zovšeobecnenia javov; abstraktného poznania a uchopenia podstaty spoločenských zákonitostí. To možno robiť len na základe materialistického chápania dejín, len na základe materialistického a nie idealistického svetonáhľadu.

Návrh nového programu KSSS, ktorý je najvýznamnejším dokumentom našej súčasnosti, v maximálnej miere spĺňa tieto požiadavky. Jeho vynikajúcou a neodolateľne presvedčujúcou stránkou je, že nevychádza len z teórie, ale aj z veľmi bohatej zovšeobecnenej praxe.

Často a nie náhodou sa v diskusiách pripomína súvislosť Návrhu programu KSSS s Manifestom komunistickej strany. Oprávnené sa hovorí a píše, že „Program je Komunistickým manifestom našich čias“. Nesporne je tu jednota a súvis. No je tu aj rozdiel. A nie je to len kvantitatívny rozdiel času vyjadrený storočím,

ktoré uplynulo od vyhlásenia Manifestu. Nový program hlboko odráža predovšetkým *kvalitatívne* zmeny vo vývoji ľudskej spoločnosti, ktoré sa odohrali od roku 1848, i od roku 1903 a 1919, keď bol prijatý prvý a druhý program KSSS. Najväčším historickým zlomom tohto obdobia stala sa Veľká októbrová socialistická revolúcia, ktorá „začala novú éru v dejinách ľudstva — éru zániku kapitalizmu a nastolenia komunizmu“.

Ak Marx a Engels mohli pri písaní *Manifestu* vskutku vychádzať viac-menej len z hĺbky materialistického vedeckého poznania a zovšeobecniť len skromné začiatky medzinárodného robotníckeho hnutia v podmienkach nastupujúceho a nerozvinutého kapitalizmu, nový program KSSS vychádza z veľmi bohatej *socialistickej spoločenskej* praxe, robotníckeho hnutia a obohacuje jeho teóriu.

Súvislosť a rozdiel medzi Manifestom komunistickej strany a Návrhom programu KSSS vyjadrujú jednak historickú *kontinuitu* komunistického hnutia od jeho začiatkov dodnes a súčasne aj *obrovské presuny a zmeny*, ktoré od tých čias nastali v tomto hnutí a v celom svetovom pomere triednych síl, najmä od vzniku a mohutného rozvoja socialistickej svetovej sústavy.

Návrh programu KSSS je tak ďalším presvedčivým a konkrétnym dôkazom toho, že marxizmus-leninizmus nie je ustrnuté dogmatické alebo neobyčajne živé vedecké učenie, ktoré sa v súlade s pokrokom vied a skúseností spoločenskej praxe *sústavne obohacuje a rozvíja*.

V duchu najlepších leninských tradícií návrh programu skvele ukazuje, ako treba ísť cez zhodnotenie a kritický pomer k súčasnosti ustavične dopredu. Za pokrok nemožno len „byť“, všeobecne a deklaratívne. Treba zaň bojovať *skutkami a činmi, t. j. prakticky* rozvíjať výrobu, vedu, techniku, umenie, zdokonaľovať spoločenskú organizáciu a spôsob života; odvážiť sa rúcať tie metódy a formy, ktoré sa prežili a začali byť brzdou. Preto aj v tomto historickom dokumente nachádzame toľko nových a smelých myšlienok a téz, ktoré, pravda, vychádzajú z minulosti aj súčasnosti, ale obohacujú ju *pre budúcnosť*.

Možno vziať jednu kapitolu za druhou: či už ide o historickú nevyhnutnosť prechodu od kapitalizmu k socializmu; o zhodnotenie svetodejinného významu Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a víťazstva socializmu v SSSR; o objasnenie rozvoja a úlohy svetovej socialistickej sústavy a krízu svetového kapitalizmu; o problémy medzinárodného robotníckeho hnutia v jeho ďalšom boji za zjednotenie; o nové úlohy v boji proti buržoáznej a reformistickej ideológii; o národnooslobodzovacie hnutie; o mierové spolužitie krajín s rozličným spoločenským zriadením — ktoré sa rozoberajú v prvej časti — všade možno nájsť túto revolučnú črtu.

Osobitne podnetne nastoluje návrh programu problémy vo svojej druhej časti, ktorá rozoberá otázky budovania materiálno-technickej základne komunizmu, hovorí o úlohách komunistickej strany pri výstavbe komunistickej spoločnosti. Pri rozbere aj pre nás neobvyklých čísel načrtávajúcích rozmach priemyslu, poľnohospodárstva, školstva, vedy, techniky, kultúry a zameraných na zvyšovanie životnej úrovne ľudu v budúcich 20 rokoch, vynára sa nám v myslí veľmi názorná predstava, ktorá znova ukazuje, aký je vskutku obrovský rozdiel medzi kapitalizmom a komunizmom. Ukazuje, čo je a čo znamená komunizmus.

Protirečenie medzi súčasnými *možnosťami* rozvoja výrobných síl a kapitalistickým spôsobom výroby a prisvojovania si výsledkov ľudskej práce sa tak prehlbilo ako nikdy v minulosti.

Sputnávanie výrobných síl do starej súkromnovlastníckej formy pôsobí už nielen nesmierne reakčne, ale na ľudí socialistickej epochy už často aj neuveriteľne anachronicky a v niektorých odvetviach priam groteskne. Záujmy spoločnosti: zvyšovanie produktivity práce, rast mechanizácie a automatizácie, nevyhnutnosť veľkovýrobných foriem v obrovských sériách na jednej strane, a súkromnovlastnícky, individualisticko-egoistický záujem jednotlivých kapitalistov, trustov a monopolov na druhej strane — to je nezmieriteľný, v kapitalizme objektívne jestvujúci a neustále sa prehlbujúci rozpor, východiskom a riešením ktorého môže byť len zospoločenšenie výrobných prostriedkov, socialistický a komunistický spôsob prisvojovania. Túto objektívnu tendenciu spoločenského vývinu Návrh programu KSSS presne vystihuje, konkretizuje a rozvíja.

Rozvoj spoločnosti jednoducho nestrpí, aby bol obrovský rozmach výrobných síl vyplývajúci z novej technickej revolúcie atómového veku trvale spojený s anarchistickými kapitalistickými krízami, chronickou nezamestnanosťou a storakými sociálnymi otrasmi a biedami.

Program KSSS ukazuje, ako sa v protiklade k monopolistickému kapitalizmu rozvíjajú a budú ešte väčšmi rozvíjať výrobné sily a výrobné vzťahy v priemysle i v poľnohospodárstve komunistickej spoločnosti. Z nových aspektov osvetľuje úlohu *energetiky* a priemyslu pri vytváraní výrobných síl komunizmu. V poľnohospodárstve vyznačuje nielen cestu k najmodernejšej veľkovýrobe a postupnému vytváraniu jednotného všeludového vlastníctva výrobných prostriedkov, ale v plnej šírke osvetľuje aj proces vytvárania sa s tým súvisiacich nových spoločenských vzťahov na dedine, stieranie rozdielov medzi triedami a spoločenskými vrstvami, medzi mestom a dedinou, likvidovanie podstatných rozdielov medzi fyzickou a duševnou prácou. Pričom *„odstránenie sociálnych, ekonomických a kultúrnych rozdielov medzi mestom a dedinou bude jedným z najvýznamnejších výsledkov vybudovania komunizmu“*.

Všetky nasledujúce kapitoly návrhu programu, či už ide o úlohy strany v ďalšom rozvoji socialistickej demokracie, o riešenie problémov vo vzťahoch medzi národmi, o úlohy v oblasti ideológie, výchovy, vzdelania, vedy, kultúry, o vytváranie morálnych princípov komunistickej uvedomelosti, o rozvinutie vedúcej úlohy robotníckej triedy a komunistickej strany v spoločnosti — všetky prinášajú rozvinutie vedeckého komunizmu.

Mimoriadnu pozornosť pracujúcich nielen v Sovietskom sväze, ale v celom socialistickej tábore a na celom svete vzbudzuje však celkom pochopiteľne kapitola, ktorá hovorí o úlohách strany pri zvyšovaní životnej úrovne ľudu.

„KSSS vytyčuje úlohu svetodejinného významu — *zabezpečiť v Sovietskom sväze vyššiu životnú úroveň ako v ktorejkoľvek kapitalistickej krajine.*“

A opäť sa v programe priamo vymenúva *ako to dosiahnuť*: čo v prvom desaťročí, čo za 20 rokov a ako postupovať potom, keď sa už začne uplatňovať zásada „každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb“.

Zabezpečenie vysokej úrovne príjmov a spotreby pre všetko obyvateľstvo, zru-

šenie daní, vyriešenie bytového problému a nevidané zlepšenie životných podmienok, skrátenie pracovného času na 6 hodín denne s jedným voľným dňom v týždni alebo na 34—36-hodinový pracovný týždeň s dvoma dňami voľna, zlepšenie životných podmienok rodiny a postavenia ženy, starostlivosť o deti a práceneschopné osoby, to už nie sú na dnešnom stupni vývoja socialistickej spoločnosti žiadne utopické sny zbedačených más, ale reálne, ekonomicky podložené perspektívy slobodných ľudí komunistickej epochy. Ich prvky sa už dnes rozvíjajú.

„Po dvadsiatich rokoch budú spoločenské fondy spotreby predstavovať asi polovicu celkovej výšky reálnych príjmov obyvateľstva. To umožní za spoločenské prostriedky zabezpečiť:

— bezplatnú výchovu detí v detských zariadeniach a internátnych školách (na želanie rodičov);

— hmotne zabezpečiť osoby práceneschopné;

— bezplatné vzdelanie na všetkých školách;

— bezplatnú lekársku pomoc všetkým občanom vrátane liekov a liečby v sanatóriách;

— bezplatné používanie bytov a komunálnych služieb;

— bezplatné používanie komunálnej dopravy;

— bezplatné používanie niektorých služieb pre domácnosti;

— sústavné znižovanie poplatkov v rekreačných domoch, penziónoch a turistických základniach, pričom v niektorých prípadoch sa bude pobyt poskytovať bezplatne;

— stále rozširovanie podpôr, zliav a štipendií poskytovaných obyvateľstvu (podpory pre osamelé matky, štipendiá pre študentov);

— postupný prechod k bezplatnému verejnému stravovaniu (obedy) v podnikoch, úradoch a pre kolchoznikov pracujúcich priamo vo výrobe.

Sovietsky sväz tak pred tvárou celého sveta ukáže príklad, ako naozaj plne uspokojovať rastúce hmotné a kultúrne potreby človeka.“

Treba ešte väčších dôkazov o humanizme v komunistickej spoločnosti? Dávna marxistická téza, podľa ktorej zmyslom všetkého nášho snaženia je človek, jeho šťastie a dobro, vyzdvihuje sa na najprednejšie miesto. Program KSSS sa stáva prejavom najvyššieho stupňa humanizmu a žiadna antikomunistická propaganda a buržoázna lživá na tomto fakte nič nezmenia.

Pravda, uskutočnenie celého tohto grandiózneho projektu je priamo závislé od udržania svetového mieru, od zmiernenia medzinárodného napätia, od postupného odbremenenia národov od farchy nezmyselného zbrojenia. V dnešnom čase, v ktorom sa imperialisti v hlúpej domnienke, že prekazia víťazný postup komunizmu, snažia všemožne zostríť medzinárodné napätie, treba túto skutočnosť osobitne zdôrazniť. Tak, ako súvisí boj pracujúcich v kapitalizme za sociálne a demokratické požiadavky s bojom za socializmus, rovnako neoddeliteľne s ním súvisí rozhodný boj najširších ľudových más za mier.

Čas pracuje s istotou a dôkladne pre socializmus a komunizmus. Kapitalisti sa boja neodvratnej porážky v mierovom súťažení so socializmom. Hľadajú šialené východisko v zostrovaní medzinárodného napätia a vo fašistickej forme vlády, hoci je isté, že nová svetová vojna by priniesla okamžitý zánik ich zločin-

ného systému. Ak by ju však vyvolali, znamenalo by to nevýslovné utrpenie aj pre celé ľudstvo. Preto zostáva prvoradou povinnosťou robotníckej triedy a všetkých pracujúcich na celom svete bez rozdielu národností a rás bojovať za udržanie mieru.

*

Z teoretického a isteže aj praktického hľadiska je v programe osobitne podnetná kapitola o úlohách strany pri výstavbe štátu a v ďalšom rozvoji socialistickej demokracie. Stačí sa začítať už do prvých stručne, až úsečne formulovaných viet, aby sme pocítili prudkú dynamiku spoločenského vývoja, ktorým prešiel novodobý svet: „Diktatúra proletariátu zrodená socialisticou revolúciou zohrala svetotdejinnú úlohu a zabezpečila víťazstvo socializmu v SSSR. V procese budovania socializmu sa však zároveň sama zmenila. Po likvidácii vykorisťovateľských tried odumrela funkcia potlačania ich odporu. Všestranne sa rozvinuli hlavné funkcie socialistickeho štátu — hospodársko-organizátorská a kultúrno-výchovná. Socialistický štát vstúpil do nového štádia. Začal sa proces prerastania štátu do všeludovej organizácie pracujúcich v socialistickej spoločnosti...“ Diktatúra proletariátu „splnila svoje historické poslanie a z hľadiska vnútorného rozvoja prestala byť v SSSR nutnou. Štát, ktorý vznikol ako štát diktatúry proletariátu, stal sa všeludovým štátom, orgánom, vyjadrujúcim záujmy a vôľu všetkého ľudu.“ (Podčiarkol J. U.)

Pripomeňme, kolkí utopisti v triednej spoločnosti márne túžili po tom, aby štát ako vrcholná spoločenská organizácia bol organizáciou „pre všetkých“, aby rovnako chránil záujmy „malých“ i „veľkých“, „silných“ aj „slabých“, farebných aj bielych, mužov aj ženy... A kolkí buržoázni sociológovia a masarykovskí šarlatáni svoj buržoázny štát (ktorý bol, a celou svojou mašínériou je, nástrojom vládnucej triedy na potlačenie odporu pracujúcich) dokonca za takéto „všeludový“ štát vydávali.

Objektívne jestvujúce triedne protiklady vo vykorisťovateľskej spoločnosti spôsobujú, že tu štát napriek snahám rôznych rojkov a frázam uvdomelých ľhuhumanistov *nemôže* byť ničím iným ako nástrojom vládnucej triedy na potlačenie ostatných porobených tried.

Program KSSS naproti tomu môže *po prvý raz v histórii* konštatovať, že sa sovietsky štát „stal všeludovým štátom, orgánom vyjadrujúcim záujmy a vôľu všetkého ľudu“.

Nie je to už zbožné želanie. Nie je to utopická túžba. Nie je to krasorečenie, akým oplývajú buržoázni sociológovia v demagogických ódach o svojom štáte. Je to faktická skutočnosť. Výsledok zákonitého vývoja historického procesu a boja robotníckej triedy, ktorá „oslobodzujúc seba, oslobodzuje celú spoločnosť“.

Je to výsledok a produkt nevyhnutného obdobia diktatúry proletariátu.

Program KSSS nehovorí totiž len o tom, že diktatúra proletariátu „splnila svoje historické poslanie a z hľadiska vnútorného rozvoja prestala byť v SSSR nutnou“ (podčiarkol J. U.). Dôkladne osvetľuje aj to, ako treba túto tézu chápať v jej historickej konkrétnosti a podmienenosti, bez preskakovania nevyhnutných etáp vývoja, v ktorých diktatúra proletariátu zákonite pôsobí.

Jadro marxistického rozboru tejto otázky v programe spočíva práve v tom, že dôsledne ukazuje, ako sa proces revolučnej premeny od utlačovateľského štátu na štát všeľudový deje *len cez diktatúru proletariátu*. Žiadna iná cesta od spoločnosti triednej k beztriednej nejestvuje. Rovnako ako niet inej cesty ani od potlačovateľského štátu k štátu všeľudovému. To už tiež veda nielen teoreticky osvetlila, ale aj história prakticky preverila. Názorne, konkrétne a presvedčivo!

Aj táto otázka — okrem iného — ukazuje, akým veľkým vývojom prešiel svet odvtedy, keď písal Lenin svoje vynikajúce dielo *Štát a revolúcia*, myšlienky ktorého zostávajú pre spoločnosť na prechode od kapitalizmu k socializmu plne zachované. V Sovietskom sväze uplynulo už vyše 40 rokov od socialistickej revolúcie a uchopenia moci robotníckou triedou. Buduje sa komunizmus. Preto nastala a pokračuje ohromná zmena aj vo funkciách socialistickeho štátu, charakterizovaná neprestajným prehĺbovaním demokracie cestou zvyšovania účasti ľudu na jeho riadení a správe. Preto program vytyčuje ďalšie demokratické opatrenia aj vo volebnom systéme, v štátnych a spoločenských inštitúciách, opatrenia, aké žiadna demokracia dosiaľ neuplatňovala ani nepoznala.

*

Kapitolu za kapitolou možno rozoberať. Nové podnety a myšlienky každej z nich vystačia na samostatné state, ktoré sa v sovietskej aj našej tlači hojne objavujú. Program však treba chápať a osvetľovať predovšetkým ako celok. Je to učebnica vedeckého komunizmu, ktorá významne zasiahne do súčasného spoločenského vývoja, ovplyvní myslenie stámiliónov.

Rokovanie XXII. sjazdu KSSS je prijatím nového programu KSSS a celým svojím priebehom a výsledkami udalosťou, ktorá mimoriadne významne zasiahne do dejín a vývoja ľudstva. Nech sa stane aj tvorivým podnetom k čulej vedeckej práci, k plodnej výmene názorov, k živým teoretickým diskusiám a prácam o novej epoche vo vývoji komunizmu.